

Filozofia dejín a štátna myšlienka

ANDREJ FERKO (BRATISLAVA)

Štátnej myšlienky niet, napísal Vladimír Mináč, premýšľajúc o poprevratovej politickej garnitúre. Platí to dodnes. Na jednej strane treba privítať, že terajší šéf prezidentskej kancelárie Milan Čič ako historicky prvý slovenský politik premyslene cituje vedúceho supervplyvného globálneho prognostika Tofflera. Na strane druhej jeho dvojdielny text Slovensko na rázcestí (LT 28-29/2004 a 30-31/2004, knižne v zborníku esejí Európska únia – nádeje a pochybnosti, Bratislava: CCW 2004) sa štátnej myšlienke po celej osi od dávnej minulosti po budúcu poznatkovú spoločnosť nevenuje.

Nevenovať sa jej aj musí, lebo niet štátnej myšlienky bez filozofie dejín. A tú nemáme. Nemáme všeobecne prijatú rámcovú filozofiu dejín a jednotlivé názorové spory iba roztriešťujú historickú obec, ktorá mimochodom berie od štátu peniaze, za ktoré na tejto úrovni nič nepriniesla. Historický ústav SAV bol dlhé poprevratové roky pod deformujúcim vedením čechoslovakistov Liptáka a Kováča. Antagonistickí autori sa zas nie a nie vyrovnat' s historickými a mediálnymi faktmi, ktoré už dávno eliminujú perspektívnosť ľudáckeho prístupu, hoci v mnohých jednotlivostiach sa blamovali viac neočechoslovakisti ako neoludáci. Napr. satelitný Slovenský štát mal síce naivné až groteskné územné požiadavky (Moravské Slovácko) voči Tretej ríši, no čechoslovakisti v trápne anonymernej gruppenreakcii na knihu prof. Ďuricu napísali, že nič také neexistovalo. Čechoslovakistická cenzúra diskusného textu Dr. Deáka v časopise Historická revue viedla ku vzniku protičasopisu História a v predajni VEDA na Štefánikovej vám dokonca nepredajú vedecké knihy „od konkurencie“ (AEP). Spochybňuje sa opakovane aj líder čechoslovakistov Dušan Kováč, ak ani po upozornení od mladých historikov neopraví jasné nepravdy vo svojich knihách. Dokonca 33-minútové cik-cak blúdenie Štefánikovho lietadla od preletu Dunaja rýchlosťou 120 kilometrov za hodinu tento autor zanovito označuje ako „pristávací oblúk“. Od Dunaja v mieste preletu po Ivánku neexistuje „oblúk“ s dĺžkou 66 kilometrov... možno husťo vinutá špirála. Vecnú časopriestorovú analýzu vyšetrovacej správy musel za profesionálov po desiatkach rokov nevecného handrkovania na-

ostatok urobiť amatérsky historik Ing. Emil Karol Kaucký, ktorého kniha *Kauza Štefánik* teraz vychádza vo Vydavateľstve Matice slovenskej.

Obidva tábory historikov nemajú pre seba ani pre verejnosť povytasňované ani len základné metafory a štát, ktorý ich platí, nemá teda od nich dodnes zásadné myšlienkové línie pre estetiku štátu, ktorá by ho priblížila jednak masovo emigrujúcej vzdelanej mládeži, jednak zahraničiu. Filozofii dejín národa sa po prevrate, pokiaľ viem, výslovne venovali iba publikované texty od geomorfológa dr. Urbánka v *Slovenských pohľadoch, Kultúre a Novom dni*. A tejto najzásadnejšej interpretácii sa systematicky nevenuje ani jeden profesionál, ak nerátame jedného doktoranda v SAV. Na intuitívnej úrovni pre detského čitateľa sa pritom skoro všetky vrstvy a aspekty pragmaticky vnímanej filozofie dejín objavujú v knihe *Slovakia, the Heart of Europe*, ktorú napísali Oľga Drobná, Eduard Drobný a Magdaléna Gocniková (slovenská verzia *Slovensko moje*, Bratislava: PERFEKT 1996, 2004, anglickú verziu vydalo americké vydavateľstvo Bolchazy-Carducci Publishers). Naproti tomu by človek očakával, že najnovšie *Krátke dejiny Slovenska* (Bratislava: AEP 2003) prinesú aspoň neskreslené fakty. Ide o modifikáciu anglickej verzie knihy *A Concise History of Slovakia* (AEP Bratislava), ktorá vyšla aj po rusky. *Krátke dejiny Slovenska* redukciami faktov a interpretačne vychádzajú v ústrety tendenciam pražskej a budapeštianskej propagandy. Ignorujú v liptákovskovočáčovskom duchu mnohosť faktov o maďarskej a pražskej kolonizácii Slovenska. Maďarské obete povojnových presunov sú zrátané na chlp presne (s. 300), no slovenských odvlečencov odviekli údajne iba tisíce (s. 298), hoci ich boli desaťtisíce, napr. v *Dejinách Slovenska a Slovákov* uvádza prof. Milan S. Ďurica 40 až 60 tisíc, *Lexikón slovenských dejín* Dušana Škvarnu a kol. píše o desiatich tisícoch. *Čechoslovakistické Krátke dejiny* načisto zatĺkajú kampaň proti buržoáznym nacionalistom, čo bola v skutočnosti 14 rokov trvajúca skrytá občianska vojna českých stalinistov na maďarský podnet proti Židom a Slovákom. Jej hodnotenie a porovnanie s Tisovým režimom publikoval Dubčekov spolupracovník doc. Ján Uher, ktorý preštudoval otrasné spisy „procesov“. Nemali sme teda v tomto období žiadne straty na životoch, zabudnite na popravených stredoškólkov z Bielej légie, Žingora či Clementisa, a v base autori znamenali iba jedného Husáka. Hm... Dať na obálku fotografiu od A. B. Manna znamená jednoducho nevkus. Tento pán neraz presvedčil, že ochotne slúži tuším každému cudziemu záujmu a slovenskej verejnosti doteraz dlhuje vysvetlenie autorstva protislovenských lží v smutne známej

viacjazyčnej publikácii Rady Európy Rómovia-Cigáni-kočovníci, v ktorej sa čechoslovakisticky neslýchane klame o osudoch Rómov v Čechách a na Slovensku. Jeho fotografia na obálke Krátkych dejín kompozične neguje siluetu Hradu, takže symbol slovenskej štátnosti je tu vizuálne prečiarknutý, z hľadiska čitateľnosti negovaný a hierarchicky ponížený voľbou uhlu pohľadu, a preto ho prekryva iná budova, ktorá v priestorovej realite aj v historickom význame bola, je a bude vždy hlboko pod ním. Suma sumárum, šancu perverzne ikonizovať zásadnú knihu dostal amatérsky fotograf, ktorý možno kedysi robil slušnú etnografiu, ale k slovacite má diskutabilný vzťah, ako to napokon dokumentuje aj semiotika jeho prinajmenšom nepodarenej fotografie. V duchu tejto zákernej fotografie, zopakovanej zmenšene aj na chrbte knihy, sa nesú celé pasáže jej texového obsahu. V záverečnej časti Krátkych dejín sa na úroveň mysliteľa Mináča stavia šlendriánsky napísaný párstranový text čechoslovakistu Pavla Kováča, ktorého vedomostnú biedu dostatočne zreflektovala diskusia v Slovenských pohľadoch a zatajuje sa zásadný prínos filozofa Vladimíra Bakoša, ktorý našiel doteraz jediné perspektívne (modernizačné) riešenie dilém slovenských historikov. A každého maďarského šovinistu poteší, že táto kniha odkazuje hlbavejšieho čitateľa iba na jednu z mnohých kníh najrenomovanejšieho experta dr. Deáka. Podobnú radosť spraví kniha českým šovinizmom – chýba tu celý Klimek, najmä zásadné knihy Boj o Hrad, nevriaci o sudetonemeckom pohľade na „spoločný štát“ (R. Kučera). Kniha sa zrejme napochytrou prekladala z anglickej sadzby, takže na s. 355 slovenskej knihy ostala perlička MISTRÍK, Miloš and others: nevriaci o tom, že na bibliografické záznamy a odkazy existuje svetová norma IS 690, ktorá odporúča použiť namiesto and others latinské et al., abecedné usporiadanie prameňov (nie poradie Pešek, Pekník a zas Pešek, s. 357) a dvojbodku iba za miestom vydania. To by si mohli „profici“ v AEP (knihu podľa tiráže totiž nikto neredigoval) naštudovať hoci v knihe Dušana Katuščáka o písaní kvalifikačných prác. Zvláštne pôsobí - popri ignorovaní štátneho znaku a symbolov - aj výber portrétov s vynechaním samostatných portrétov Bernoláka, Štúra, Štefánika, Husáka a Mečiara. Svoje portréty tu však majú prominentní čechoslovakisti ako „Čechobratr protištúrsky“ Ján Kollár (zo sadzby vypadol obraz Slávy dcery, ostal len pri prázdnom mieste titulok, s. 203) či Vavro Šrobár, ktorý rušil SNR a demontoval štátoprávne postavenie Slovenska v rozpore s odbojovými zmluvami. Bezcharakterný rozkrádač, podlý sluha šovinistickej Prahy v protištúrovsko-protislovenčinovej kampani a skorumpovaný úplatkár Hodža si zo všetkých slovenských politikov zaslúžil asi päťnásobne väčšiu obrazovú

plochu. Tvármi z najnovšieho obdobia sú teda – podržte sa – iba Kukan a Kňazko na s. 326, dvaja čechoslovakistickí neprezidenti a nepredsedovia prvej slobodnej vlády. Takýto prístup odporuje popri objektivite aj hierarchii portrétov, hoci na terajších slovenských bankovkách, ku ktorej dospeli experti Národnej banky SR pri tvorbe meny. Z tiráže sa nedá zistiť, kto je autorom tejto primitívnej tendenčnej manipulácie, takže zodpovednosť zrejme padá na zostavovateľku E. Mannovú, pravdepodobne príbuznú autora ohavnej fotografie na obálke vo farbách maďarskej trikolóry, čo vyzera ako daň jednému zo sponzorov. Je na našu spoločnú hanbu, že nevieme sami – bez tendenčných zdrojov – financovať poriadne napísanú kvalitnú reprezentatívnu knihu o svojich vlastných dejinách. Kniha, ktorá doposiaľ vyšla v troch jazykoch, sa teda matne začína zostavovateľskou sebadefiníciou ako „syntetickej predstavy“ a končí sa úvahou, ktorú „nie je možné ani v náznu chápať ako pokus o náčrt dejín, resp. analýzu slovenskej historiografie“. Možno som zle hľadal, ale nie je tu ani raz zmienka o filozofii slovenských dejín. V dvoch svetových jazykoch nás teda už reprezentuje kniha, ktorú možno krátko označiť ako koncepcnú bezradnosť – ak nie zlomyseľnosť – a sotva sa dá použiť ako východisko pre pozitívnu estetiku štátu. Filozofia dejín v tejto knihe chýba práve tak ako obrázok Slávy dcery. Podobný stav tápania s pokusom o koktavú a nezaužívanú metaforiku predviedol národu predseda NR SR Pavol Hrušovský v dokonale trápnom neslávnom slávnostnom prejave k 10. výročiu vzniku prvého demokratického štátu v našich dejinách.

Tento text píšem ako pokus na pomoc historikom aj politikom. Nie som profesionálny historik, takže nemám systematickú prípravu, ale napísal som po štúdiu prameňov a motívov, aj podľa oral history, zásadne a dosiaľ jediné televízne hry o Husákovi a Benešovi, pričom dlhodobo polemizujem so skresleniami, ktoré publikovali mnohí autori, poškodení vnútorne aj škodiaci navonok obhajobou najmä maďarských a českých mocenských záujmov. Odmietol som verejne napríklad import kontroverzného Václava Havla či Jana Patočku ako morálnej autority pre slovenskú verejnú mienku, Chmelovo revizionistické zostavenie tendenčnej antológie Slovenská otázka, demaskoval som na základe novej (poprevratovej) literatúry amorálnosť Masaryka či Hodžu, odsúdil som vydávanie fašistického sudcu Bibóa za najväčšieho maďarského mysliteľa a v syntetizujúcej eseji som sa pokúsil objasniť, prečo takmer sto rokov nemohlo vzniknúť významné úspešné umelecké dielo o Štefánikovi. V knihe O historickom bezvedomí som zosumarizoval prehľad zločinov čechoslovakizmu. Ako

prvý na Slovensku som na protest proti lživej a voči Slovensku unfair publikácii Rady Európy uverejnil rozsiahlejší text o rómskom holokauste – vrátanie faktov o českých koncentrákoch, ktoré Rada Európy a jej protislovenský propagandista prof. Liegeois z Paríža nechce vidieť. Kritizoval som aj adoráciu fašistického fyzika Lenarda, nositeľa Nobelovej ceny a rodáka z Bratislavy i slabomyseľný výpočet stredú Európy pri Kremnici. (Stredom Európy v zmysle priemernej vzdialenosti od hlavných miest sa skôr stala Bratislava, a preto by tu raz mala stáť ústredná európska ekumenická katedrála, ako to s podporou ekumenikov navrhuje výtvarník Milo Gašpar.) Postupujem v duchu humanistickej Charty PEN, aj napriek jej častým dezinterpretáciám v Slovenskom centre PEN. Teraz som aj správcom literárnej pozostalosti po mojom bratovi Jergušovi, ktorého kniha Maďarské (seba)klamy má teraz fantastický úspech, vypredáva sa tretie vydanie, myslím, že tiež preto, lebo hovorí viac pravdy ako iné diela.

Nemám teda právo hovoriť ako historik, ale iba ako autor so skúsenosťami v niektorých historických témach. Ako občan a humanista však nemôžem byť spokojný, lebo za verejné peniaze nedostávam od štátu pocit bezpečia a nádeje na efektívnu medzinárodnú pomoc v prípade staronového konfliktu. Vážim si historickú obec a jej nemalé čiastkové výkony, ale musím – na svojej úrovni poznania - diagnostikovať, že má priveľké dlhy, lebo okrem sebazničujúceho rozkoľu nemá jasné priority. Potom naša štátna vysielateľka hapruje aj v diplomacii aj vo vnútropolitických prehrách s agresormi a ich vplyvom. Nepamätám si jediné fundované stanovisko slovenskej diplomacie k jednotlivým krokom preffikane projektovaného tlaku na trianonskú hranicu, ktoré by problém nedorozumenia vynímalo zo sféry revizionistickej interpretácie založenej na jednostrannom vnímaní. Samotná sestra postfašistického politika Edita Bauerová-Durayová spravila pre svoju vec viac ako celá slovenská diplomacia ako celok. A pritom táto pani hrá v mnohočlennom a vnútorne zladenom orchestri, ktorý má v zálohe kampaň občianskej neposlušnosti, ak sa jeho revizionistickí hráči nedostanú znovu k vládnej moci. Bauerovej filozofia dejín je jasná ako facka a jasná je aj fašistická tradícia, na ktorej stavia. Ako dokazujú činy a knihy Csákyho a Bugára, nezmenili sa ciele, iba rétorika. Je ale jasná naša filozofia dejín? Ako sa naša politika koncepčne, systematicky a preventívne pripravuje na sľúbenú alternatívu kampane občianskej neposlušnosti, ktorú agresori budú medializovať ako boj za slobodu?

Moja metodologická pozícia nie je marxistická, ale skôr fenomenolo-

gická. Robím napríklad prierezy, ktoré sa zrejme obáva zosumarizovať slovenská historiografia. Spočítal som vojenské a policajné útoky na Slovensko v 20. storočí alebo parametre etnického čistenia českého a maďarského územia. Svoje nevedomosti tohto druhu reklamujte u historikov, ktorí vytrvalo ignorujú demografické dáta. V roku 1887 bolo Čechov 5 miliónov... okrem iného, za Protektorátu v českých koncentrákoch, zriadených ešte českou vládou, skončili všetci Rómovia... dnes sa české médiá pýšia, aj slovami Václava Klauza, etnicky čistým územím, vyše 95 percent. Menšiny u našich susedov zanikli. Hádajte ale, koho sústavne obviňujú z intolerantnosti a kde, v ktorom štáte sa predpovedá vojna Rómov s Nerómami...? Bohužiaľ, okrem Rakúska nás vojensky prepadli všetci susedia, vrátane Prahy (tzv. Homolov puč), najviac útočila Budapešť. Praha a Budapešť nám teda dlhujú morálne vyrovnanie, verejné ospravedlnenie, odškodnenie poškodených, vrátane ukradnutých pamiatok... a splnenie medzinárodnoprávných záväzkov, vrátane rozsudku z Haagu. Tejto agende sa slovenská politika zatiaľ, nemajúc európsku koncepciu, vyhýba, ale nebude to môcť robiť donekonečna. Raz musí prísť a príde štátnik, ktorý bude dôsledne trvať na korektnom splnení európskych noriem a medzinárodných záväzkov a spraví z toho so svojimi spojencami celoeurópsku agendu pre európske inštitúcie.

Ako spoluautor najväčšieho súčasného slovenského kultúrneho projektu Virtual Heart of Central Europe som musel naraziť a narazil na biedu s chýbajúcou štátnou myšlienkou, chýbajúcou estetikou štátu, ktorého propagáciu paradoxne riadi revizionista P. Csáky, a absenciou filozofie dejín v dostupných knihách od pánov historikov. Nebolo odkiaľ prevziať stručný a hutný text o Slovensku. Naopak, nájde sa mnoho odpudivého, na ilustráciu, za vrchol bezmyšlienkovitého zúfalstva považujem štátnoideovú prázdnotu vládneho internetu či mnohorako tápajúci jubilejný príhovor predsedu parlamentu P. Hrušovského v januári 2003. Za donebavolajúce škandály pokladám absenciu jubilejných inscenácií v činohre SND ku 10. výročiu dovŕšenia národnooslobodzovacieho hnutia v Európe (2003) a 60. výročiu SNP (2004). V Bratislave chýba Štefánikova socha, v Komárne nemožno reprezentatívne nainštalovať súsošie patrónov Európy, no v neďalekej obci Búč stojí socha pohanského kanibala Bulcsu, už v tejto kuriózne množsochovej obci chýbajú len superfašisti Horthy a Szálasi... Táto malá presochovaná obec postupne uskutočňuje niečo ako metaforickú vlastizradu. Tendencia tejto metaforizácie súladí s tendenciou metaforizácie názvu Domino Forum. Áno, vychádza tu časopis, ktorý

zhanobil presvedčenie ľudí, ako potvrdil aj súd, a už svojím názvom sugeruje nivočenie prvého demokratického štátu na tomto území a členského štátu EÚ.

Fakt som nenašiel nič. Možno som zle hľadal.

Musel som preto pre potreby európskeho projektu sám – s rizikom vedomia svojich obmedzení - napísať informačne hustý text, ktorý teraz ponúkam aj tým čitateľom elitného Literárneho týždenníka, ktorí nemôžu virtuálne navštíviť www.vhce.info a prečítať si ho v kontexte medzinárodného projektu na obrazovke.

Za objaviteľa modernizačného prístupu k filozofii našich dejín považujem filozofa Vladimíra Bakoša. Jeho knihy sú skvelé, lež ich zásadný význam a prínos sa nechápe, alebo chápať nechce. Okrem orientalistov a okcidentalistov či izolacionistov a kolaborantov objavil kontinuitu modernizačných tendencií v slovenskom myslení. Tým sa od A. F. Kollára, slovenských jakobínov, časti bernolákovcov a štúrovcov, prvej SNR, matičiarov, amerických Slovákov-federalistov, slovenských filozofov moderny až po vzdelaných federalistov spomedzi dubčekovcov a husákovcov vyvíja koncepcia zodpovedného modernizovania Slovenska, rovnosti, slobody, bratstva, tolerancie a prosperity, či ako hovorieval prof. Hvezdoň Kočtúch, zvýšenia konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. Táto filozoficko-dejinná koncepcia, vymykajúca sa z umelej redukcionistickej polarizácie národného a občianskeho princípu, sa javí perspektívnou aj pre budovanie vedomostnej spoločnosti, o čom v tofflerovom duchu píše akademik Čič, ba prijateľná aj pre oba tábory historikov. Táto filozofia by nenútila napr. nášho prezidenta klamať tak, ako to musel robievať maďarský prezident Göncz, napríklad pri svojej prednáške v Oxforde, kde hlásal, že do Karpatскеj kotliny prišli ako prví starí Maďari. Ak by mal mať prezident jediného poradcu, za normálnych okolností ním musí byť jedine Dr. Bakoš. Tak sa podľa mňa veci majú. Nie historik, ale filozof, ktorý hlboko skúma slovenskú otázku a mnohvrstevnato vníma modernizačnú koncepciu slovenských dejín. Nie všetky pojmy v tomto texte sú však od neho. Pojem estetika štátu preberám od profesora Vincenta Šabíka, ktorého po Mináčovi pokladám za najväčšieho žijúceho mysliteľa. Za veľmi dôležitý pojem považujem aj slovenský historický priestor od prof. Kučeru. Výborný prehľadový text v angličtine publikoval Prof. Ján Švidroň. Každý slovenský diplomat by mal mať v malíčku monografie dr. Deáka, aby mohol okamžite a do detailu kvalifikovane reagovať na každú durayovskú

tézu. Filozofia dejín pritom vo svojej realizácii na rozmanité príležitosti nesmie byť v rozpore s objektívnymi faktami, ale ani s výpoveďami Rúfusovej poézie, Tisícročnej včely Petra Jaroša a Jura Jakubiska, povstaleckými drámami Petra Karvaša či všeludskými posolstvami Osvalda Záhradníka, musí pohliadnúť dušu, ako to vie Stanislav Štepka, slovenskí hokejisti, gabčíkovský rozsudok haagskeho súdu, dodnes na rozdiel od zahraničia unikátne živý folklór alebo hudobná formácia Elán, musí mať výtvorný image konkretizovateľný tým najlepším od Bazovského, Brunovského, Sokola, Kompánka, Zimku, Fullu, Hložníka, Jurovatého či Rudavského, musí všadeprítomne dodávať istotu ľuďom a impulzy fungujúcej štátnej propagácie založenej na úprimne myslenej estetike štátu. Musí do nej organicky pasovať dnes najcitovanejší slovenský vedec prof. Vladimír Bužek a bezmála každoročne naši mladučkí zlatí medailisti zo svetovej programátorskej súťaže, ktorých fantasticky trénuje zázračný Dr. Michal Winczer. Vyše desať rokov oceňuje to najvýznamnejšie v oblasti kvality Nadácia Slovak Gold, každý rok sa udeľujú „slovenské nobelovky“ v Matici slovenskej, výročné ceny Literárneho fondu a SAV, vrátane výborne vymyslených medzinárodných cien SAV. Stavím sa, že csákyovský štátny aparát a kukanovská diplomacia nemá vo svojich predsieňach úradov a misií o tomto všetkom jediný letáčik, ani len formátu A5 v angličtine. O tom, čo sa reálne urobilo pre nomináciu Milana Rúfusa na Nobelovu cenu, škoda slov. Je to žiaľ zaužívaná prax negovania pozitívneho pocitu domáceho zo seba i zahraničného z nás. Máme slovom v našom štátnom hniezde rozpínavé, neproduktívne a nebezpečné kukučatá.

Etapou opovrhovania vlastnou štátnosťou, ktorú teraz médiá podsúvajú mládeži, prešlo napr. susedné Rakúsko a výborne to reflektuje bývalá rakúska veľvyslankyňa Gabriele Matznerová-Holzerová vo svojej knihe Neznáme Slovensko očami Rakúšanky. Tento kus, povedzme, rakúskej cesty od opovrhovania po európske seabuvedomenie nás čaká, a to v prostredí znečistenom veľmi výkonnou nežičlivou propagandou revizionistov a nimi ovládanej väčšiny médií aj na Slovensku. V denníku SME sa dokonca požadovalo zrušenie maturity zo slovenčiny. Revizionizmus sa bežne vyučuje v školách na južnom Slovensku, no zároveň by sa tam mala vyučovať aj hrdosť na slovenskú toleranciu, dobrotu a šikovnosť. Aj žiaci maďarského pôvodu si zaslúžia slobodu voľby a vedomie, že žijú v jedinom štáte, kde menšiny prekvitajú a nie sú obeťami kultúrnej a jazykovej genocidy. Slovákov pre výraznú podnikavosť v časoch pred maďarizáciou prezývali Angličanmi Uhorska. Ak nás ešte dnes Maďari a Česi prezývajú

drotármi, treba si vyjasniť, že my pod tým – v súlade s faktami – rozumieme, rozumieť chceme a budeme koncom Rakúska-Uhorska svetový úspech slovenských kapitalistov. Ak náš pán prezident Ivan Gašparovič zbiera obrazy s drotárskou tematikou, má to byť bez zaváhania pozitívny fakt pre štátnych imidžmejkrov. Ak ich vôbec máme... Ak nevedia, o čo ide, majú stráviť primeraný čas v Považskom múzeu v Budatíne a preštudovať si faktografické knihy Vladimíra Ferka a Karola Guleju.

Nezmeníme prezývku, ale môžeme tak, ako Rakúšania zmeniť naše vnímanie a vnímanie našej filozofie dejín u našich európskych susedov a partnerov.

Ak chceme a vieme.

Našími takpovediac totemovými zvieratami sú teda včely a divé husi, podľa drotárskej kultovej piesenky Drotári, drotári, ako divé husi... Včely tvrdo pracujú a o medonosných kvetoch vedia v úli rozchýriť správu úchvatným včelím tancom. Prvé naše zapísané slovo v arabskom cestopise je vraj medovina. Divé husi priviedli nobelistu Konrada Lorenza na objav novej vedy etológie a jeho kniha Rok husi divéj vás očarí všeludskou vrúcnosťou a parádne artikulovanou protivojnovosťou. Včely ani husi okrem sebaobrany nezabývajú, vedia a chcú slobodne lietať, odletieť svetom a vedia sa v pravý čas vrátiť domov. Sú krásne, družné a múdre. Máme túto symboliku dávno na očiach a na dlani, ale ju asi nevieme komunikovať navzájom ani navonok.

Nasleduje sľúbený text z internetu [s dvomi upresneniami v hranatých zátvorkách].

Slovenské dejiny v skratke

Slovensko je mladý štát, ktorého populácia má dlhú históriu, v mnohom popreplietanú s ďalšími národnými alebo etnickými skupinami na strednom Dunaji. Slovenský historický priestor pričasto ovplyvňovali križujúce sa európske záujmy, preto asi tretina slovenského národa emigrovala na Západ. Aj preto filozofiu slovenských dejín formujú dve metafory – rurálna a urbánna – tisícročná včela a drotár. Včeliu metaforu pomenoval prozaik Peter Jaroš v románe a filme Tisícročná včela. V Čechách a v Maďarsku však Slovákov prezývajú aj drotári. Išlo o (e)migrujúcich svetobežníkov, ktorí úspešne podnikali alebo dobre zarábali „vonku“ – na štyroch svetadieloch vo firmách na plechové či drôtené výrobky pre

domácnosť. Obe navzájom sa dopĺňajúce metafory spája príslovečná slovenská pracovitosť. Vladimír Mináč označil naše dejiny za dejiny práce.

Najstaršie archeologické nálezy siahajú až do paleolitu a dokumentujú nepretržité osídlenie krásnej krajiny, najmä pri Bratislave. Najstaršiu bratislavskú mincu Biatec tu razili Kelti. V prvých štyroch storočiach nášho letopočtu bol stredný Dunaj súčasťou Limes Romanus, o čom sa dochovalo mnoho rímskych pamiatok. Cisár a filozof Marcus Aurelius napísal časti svojich slávnych *Meditationes* na brehu Hrona. Staroslovanské kmene ovládali potom Góti a Avari v období medzi rokmi 370 a 623, keď vznikol prvý slovanský protoštát pod vedením franského kupca Sama. V roku 826 vysvätili v Nitre prvý kresťanský kostol. Králi starých Slovákov Mojmír, Rastislav a Svätopluk vytvorili Veľkú Moravu a vládli tu v rokoch 833-907. Roku 863 Rastislav pozval vierozvestov Cyrila a Metoda na vytvorenie slovienskej liturgie. Najstarším autorským textom ostane obdivuhodná poéma *Proglas*, napísaná ako predhovor ku prekladu Svätého písma: „Svätému Písmu som predslovom...“ Roku 880 pápež uznal slovanskú liturgiu popri latinskej, gréckej a hebrejskej. Kultúrne dedičstvo i diplomatický odkaz Veľkej Moravy pretrváva vo filozofii dejín národa i ako inšpiratívna tradícia slovenskej kultúry a štátu. Dokumentujú to napríklad mnohé tváre a motívy na slovenských minciach a bankovkách.

Slovensko sa po roku 1000 stalo na desať storočí súčasťou uhorského štátu. Každý protest alebo pokus modernizovať konzervatívny feudálny štát sa prísne trestal, napr. roku 1713 popravili (romantického zbojníka ako Robin Hood) ľudového hrdinu Juraja Jánošíka a v roku 1795 skupinu vodcov hnutia slovenských jakobínov v Budapešti. Po roku 1830 uhorskú štátnu doktrínu deformovali intolerantné šovinistické idey, ktoré viedli k auto-deštrukcii štátu, prezývaného žalár národov. Roku 1843 Ľudovít Štúr kodifikoval spisovnú slovenčinu. Po beznádejných obdobiach národného útlaku (maďarizácia) a prvej svetovej vojne Slovensko a Zakarpatská Ukrajina patrili do Československa (1918). Nový štát vytvorili najmä T. G. Masaryk, M. R. Štefánik a E. Beneš. Zaujímavosťou tých čias bolo, že vtedy (1918) česko-slovenské légie boli hlavným problémom ruského vodcu Lenina, lebo kontrolovali väčšinu Sibíri. Popri práve národov na sebaurčenie bola strategická sila légii jedným z najzávažnejších argumentov na uznanie nového štátu.

Po nástupe Hitlera k moci v Nemecku (1933) a Horthyho v Maďarsku (1920) započali oba fašistické štáty s agresiou, najmä s tlakom na revíziu mierových hraníc. Československo sa stalo obeťou diktátu štyroch veľmo-

ci, ktorý podpísali v Mníchove (1938). A čoskoro podobný diktát nanútili Slovensku (Viedenská arbitráž). Hitler pozval do Berlína slovenského premiéra Jozefa Tisa a predostrel mu dve alternatívy: alebo sa Slovensko odtrhne od Prahy ako samostatný štát, alebo Hitler prenechá Slovensko Hortymu, ktorý už okupoval južnú časť územia. Maďarské vojská sa zároveň skoncentrovali pozdĺž posunutej južnej hranice. Za týchto okolností vyhlásili v Bratislave slovenský satelitný štát pod Hitlerovou ochranou (14. marca 1939). V roku 1944 slovenská armáda a partizáni sformovali (po Juhoslávii) druhé najsilnejšie protifašistické hnutie – Slovenské národné povstanie. Po vojne zas veľmoci pridali Česko-Slovensko do ruského systému satelitov (na konferencii v Jalte, 1945).

Stalinistický režim (reprezentovaný českými prezidentmi (Klement Gottwald, Antonín Zápotocký a Antonín Novotný) rozpútal ďalšiu éru útlaku v tzv. kampani proti určoáznemu nacionalizmu (proti Slovákom a Židom, 1951-1964). Popri nekomunistickej elite aj komunistickí lídri slovenského pôvodu boli bezprávne uväznení, týraní a buď zavraždení (Vladimír Clementis), alebo žalárovaní (vrátane neskoršieho prezidenta Gustáva Husáka). Preto zámer demokratizovať politický systém prišiel znovu zo Slovenska s Alexandrom Dubčekom. Toto nadšene vítané reformistické hnutie, známe ako socializmus s ľudskou tvárou, rozbila ruská okupácia v roku 1968. Paradoxne sa v okupovanej krajine podarilo Gustávovi Husákovi dokončiť proces formálnej deklarácie Česko-Slovenskej federácie. Narastajúca kríza komunistického systému vyústila do kolapsu v roku 1989. Na Univerzite Komenského a v uliciach Bratislavy sa 16. novembra začali študentské demonštrácie. Mládež v celom Československu začala s organizovaním masových protestov. Široko medializovaný násilný zásah polície v Prahe a falošná správa o smrti študenta vybudili všetky pozitívne sily vo verejnej mienke. Napokon sa dosiahlo zrušenie vedúcej úlohy Komunistickej strany v Slovenskej národnej rade v Bratislave a potom aj pre celý štát v Prahe. Tieto nezabudnuteľné dni sa označujú ako študentská nežná revolúcia alebo zamatová revolúcia.

Napriek tradičnej slovenskej trepezlivosti a pohostinnosti náhle v apríli 1990 prepukol vážny konflikt, keď mnohí slovenskí poslanci vo federálnom parlamente požadovali návrat štátu k originálnemu menu Česko-Slovensko. Na to sa českí predstavitelia písomne zaviazali už v Pittsburgu (1918) a v roku 1990 za zdanlivo bezobsažnou diskusiou o názve štátu bola reálna agenda demokratizácie štátoprávneho usporiadania a ekonomických kompetencií. Nedorozumenie, dobre známe vo všetkých komunistických viacnárrodných štátoch (ZSSR, Juhoslávia), dospelo do

kompletnej nezávislosti dominovaných malých národov strednej Európy. [Tu treba aj na internete upresniť, že myšlienkovú a legislatívnu prípravu na Slovensku treba predovšetkým pripísať H. Kočtúchovi, A. M. Húskovi, M. Kováčovi a ďalším vtedajším predstaviteľom politických strán. Fundamentálnu zmenu ústavného zákona pripravil akademik Milan Čič a aj on sám bol milo prekvapený, že zákon akceptovali aj českí ústavnoprávni odborníci. Zákon odhlasoval federálny parlament 30. 9. 1992.] Prvé slobodné demokratické štáty v dejinách Slovákov a Čechov vytvorili [predsedovia vlád] Vladimír Mečiar a Václav Klaus s najvyššou politickou kultúrou 1. januára 1993. Tento neuveriteľne mierumilovný proces sa často nazýval zamatový rozvod. Slovensko má asi 5.3 milióna obyvateľov a s 85 percentami Slovákov ostáva jediným dlhodobo reálne tolerantným multietnickým štátom v Strednej Európe, s kultúrne bohatými a etnicky pestrými menšinami. Šťastný koniec dlhého hľadania národnej slobody malých národov vyvrcholil 1. mája 2004, keď sa Stredná Európa pripája k Európskej únii. [Národný štát ako výdobytok európskej kultúry a civilizácie sa teda stal na prahu nového tisícročia predpokladom európskej integrácie, ako vraví prof. Vincent Šabík.]

Bude vari vhodné uzavrieť výklad parafrázovaním trefného pozorovania od slovenského básnika Ladislava Novomeského. Napísal, že medzi našimi národmi ťažké problémy spôsobovala politika, no nikdy sme nemali problémy s tvorivým kultúrnym spolunažívaním, vzájomným obohacovaním, s dialógom a spoluprácou.

Pramene

BAKOŠ, V. 1999. *Question of the Nation in Slovak Thought*. 191 s. ISBN 80-224-0606-6. Bratislava: VEDA 1995.

FEJTŐ, F. 1998. *Rekviem za mrtvou říši. O zkáze Rakouska-Uherska*. 298 s. ISBN 80-200-0669-9. Praha: Academia 1998.

FERKO, V. 1990. *Kniha o Slovensku*. ISBN 80-06-00103-0. Bratislava: Mladé letá 1990.

GOJDIČ, I. 2000. *Devín. National Cultural Monument*. ISBN 80-968492-3-9. Bratislava: Pre-Press, Studio Style 2000.

KALVODA, J. 1998. *Genese Československa*. 607 s. (angl. orig. *The Genesis of Czechoslovakia*. New York: Boulder 1986). ISBN 80-85846-09-8. Praha: Panevropa 1998.

- KLIMEK, A. 1996. *Boj o Hrad. /1/ Hrad a Pětka /1918-1926/*. 432 s. ISBN 80-85846-06-3. Praha: Panevropa 1996.
- KLIMEK, A. 1998. *Boj o Hrad. /2/ Kdo po Masarykovi? /1926-1935/*. 591 s. ISBN 80-86130-02-9. Praha: Panevropa 1998.
- KONŠTANTÍN FILOZOF (Sv. Cyril). 1996. *Proglas*. ISBN 80-967020-2-5. Bratislava: Herba 1996.
- KOENIGSBERGER, H. G. 1998. The Habsburgs. Encyklopedické heslo. In: *1998 Grolier Multimedia Encyclopedia*. ISBN 0-7172-3400-2. Grolier Interactive Inc. 1998 (c) 1997 Grolier, Inc.
- KUČERA, M. (Ed.) 2000. *Slovaks in the Central Danubian Region in the 6th to 11th Century*. ISBN 80-8060-052-X. Bratislava: SNM 2000.
- MANNOVÁ, E. – DANIEL, D. P. (Eds.) 1995. *A Guide to Historiography in Slovakia*. ISBN 80-967150-8-9. Bratislava: HU SAV 1995.
- MARSINA, R. et al. 1999. *Slovensko očami cudzincov. Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov*. ISBN 80-85501-16-3. Bratislava: LIC 1999.
- MATZNER-HOLZER, G. 2002. *Neznáme Slovensko očami Rakúšanky*. ISBN 80-88939-44-5. Bratislava: Petrus 2002.
- MINÁČ, V. 1970. *Dúchanie do pahrieb*. 126 s. Bratislava: Smena 1970.
- ŠKVARNA, D. et al. 1999. *Lexikón slovenských dejín*. ISBN 80-08-02977-3. Bratislava: SPN 1999.
- ŠVIDROŇ, J. 2001. *Slovak Republic: Law of Intellectual Property*. 202 s. ISBN 90 6544 887X. The Hague - London – Boston: Kluwer Law International (Edition: International Encyclopedia of Laws, General Editor Prof. R. Blanpain, IPR-editor Prof. Hendrik Vanhees), 2001.

